

Před výzkumem stojí řada výzev

V aule Mendelovy univerzity v Brně se v květnu uskutečnilo plenární zasedání členů České akademie zemědělských věd (ČAZV) za účasti zástupců ministerstva, výzkumných organizací, univerzit a významných partnerských institucí. V rámci setkání byla tradičně předána i ocenění členům ČAZV, významným osobnostem zemědělské vědy, výzkumu a vzdělávání. Celkem byly uděleny čtyři stříbrné a stejný počet bronzových medailí, jedno čestné uznání a jeden děkovaný dopis předsednictva ČAZV. Bližší informace o jednání ČAZV i dalších aktuálních otázkách poskytl předseda předsednictva této organizace Jan Nedělník.

Zuzana Fialová

Mohl byste přiblížit hlavní témata letošního plenárního zasedání ČAZV?

Plenární zasedání bylo především bilanční a hodnotilo činnost za rok 2022. Ale také nastínilo činnost budoucí. Diskutovala se celé řada aktuálních témat, která zazněla v úvodním referátu předsedy předsednictva. Nové genomické techniky, vodní režim v krajině, protierozní opatření, jak dále v rostlinolékařství jsou jen malou ukázkou. Hlavním odborným tématem byla potom reflexe kúrovčové kalamity a jak dále postupovat v obnově kúrovčem postižených území a budoucím hospodaření v lesích. Toto téma bylo uvedeno souhrnnou přednáškou profesora Viléma Podrázského, místopředsedy ČAZV. Vážím si toho, že plenárního zasedání se zúčastnili zástupci obou komor parlamentu, zástupce Ministerstva zemědělství, partneři z nevládních i státních dozorných institucí. V průběhu jednání byla také předána ocenění členům, kteří se zasloužili o rozvoj akademie i oboru. Hodnocena byla také naše vydavatelská činnost.

Co byste vyzdvihl, že se ČAZV podařilo prosadit za minulé období a kde jsou podle vás ještě rezervy?

Za velký úspěch považuji vládou schválenou novou Koncepti zemědělského výzkumu 2023+ a na ni navazující nový výzkumný program Země II. Pokusili jsme se do těchto koncepčních dokumentů implementovat současné trendy a priority, o nichž se domnívám, že jsou důležité pro budoucí rozvoj českého zemědělství. Horizontálními tématy

jsou bioekonomika, SMART zemědělství a klimatická změna. Dále jsou v dokumentech jednotlivé výzkumné směry postihující hlavní oblasti českého zemědělství, lesnictví a potravinářství. Aktivně se snažíme vstupovat i do diskusí nad legislativními normami. V letošním roce třeba nad novým zákonem o podpoře výzkumu a vývoje či evropského nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin. Co se nepovedlo? Je určitě celá řada věcí, kde jsou možnosti ke zlepšení. To, co mě nejvíce trápí, je větší zapojení široké členské základny do činnosti akademie a zvýšení atraktivnosti naší činnosti pro mladší kolegy.

Jak hodnotíte situaci současného výzkumu?

Osobně považuji český zemědělský aplikovaný výzkum za stabilizovaný. Co se týká institucionální základny, ta je především díky privátním výzkumným ústavům i dobře regionálně rozložena a byl bych rád, kdyby do budoucna tvořila základ pro centra excellence a poradenství v regionech. Domnívám se také, že český výzkum v zemědělství dosahuje srovnatelných výsledků se zahraničím. Přesto naším hlavním hendikepem je stále nízké zapojení do mezinárodních projektů. A neobstojí argument, že je to administrativně složité. Není. I to je jedna z rolí akademie pokoušet se stimulovat mezinárodní spolupráci.

Je zabezpečeno jeho dostatečné financování, ať již z národních nebo firemních zdrojů?

Mohl bych začít konstatováním, že financí není nikdy dost, ale jsem realista. Byl bych velmi rád, kdyby systém financování a jeho výše byly stabilní a alespoň

■ Otázky pro ...

... Jana Nedělníka, předsedu předsednictva České akademie zemědělských věd

kopírovaly inflaci. Do českého zemědělského aplikovaného výzkumu je ročně alokováno asi 1,2 miliardy korun, zhruba polovina z toho směřuje na institucionální a polovina na účelovou podporu. Z celkové alokace veřejných prostředků do českého výzkumu to tvoří pouze přibližně tři procenta. Vždy si kladu otázku, zda vzhledem k významu zemědělství jako oboru, který zajišťuje výživu obyvatel a také je hlavním tvůrcem krajiny, je to dost. Osobně se domnívám, že ne, ale ve výsledku je to vždy politické rozhodnutí, kam chce stát investovat veřejné prostředky. Investice do výzkumu se vždy vyplatily. Doufám, že v rámci aktuálně diskutovaného konsolidačního balíčku nikoho nenapadne prostředky na výzkum krátit. Spíše hledejme další motivace pro soukromý sektor, aby ještě více než dosud do výzkumu investoval. Již dnes soukromé peníze převyšují prostředky veřejné o více než 50 procent.

Daří se výsledky výzkumu dostatečně zavádět do praxe?

Když se dneska podíváme na česká pole, najdeme tam celou řadu nových odrůd, které vznikly ve spolupráci českých výzkumných pracovišť a šlechtitelů. Každoročně na Zemi živitelce jsou Zlatými klasy oceňovány výsledky výzkumu. Nejen odrůdy, ale i nové stroje či technologie. Velká pozornost se dnes věnuje například smíšeným kulturám, což znamená do širokořádkové kukuřice přisít leguminózu, která nijak negativně neovlivní výnos kukuřice, ale sehraje právě protierozní funkci. Nové technologie ve stájích, detekční kity pro celou řadu veterinárních onemocnění jsou dalším příkladem úspěšného transferu. Věřím, že pro praxi jsou zajímavé i certifikované metodiky, které ve velké většině případů uceleným způsobem popisují dané téma. Díky iniciativě akademie jsou dnes všechny metodiky shromážděny na jednom místě na webu ČAZV i webu agronavigátor. Přesto zůstává transfer a povědomí o výzkumných výsledcích jednou z oblastí, kde je třeba zvýšit aktivitu. I v diskusích se zemědělci se setkáváme s otázkami: „A co vlastně dělá výzkum?“ A potom mnohdy zjistí, že zrovna nová odrůda na jeho poli je jedním z výsledků.

Jaké jsou případné překážky větší spolupráce s podniky?

Odpověď je naznačena v předchozí otázce. Je to možná menší znalost podniků toho, co výzkum dělá, a proto je třeba zvýšit prezentační aktivity, a to nejen směrem k podnikům, ale i obecně směrem k laické veřejnosti. Spolupráce výzkumu a praxe se většinou ukazuje jako prospěšná pro obě strany, ale musí zde být ten prvotní impulz společného zá-

jemu. Proto bych byl velmi rád, kdyby podniky a nevládní organizace byly více než dosud účastny nejen při řešení projektů, ale hlavně při formulování priorit a směrů, kam je třeba napřít výzkumnou pozornost. Příkladem z poslední doby je aktivita agrární komory a výzkumných organizací směřující do ještě kvalitativně vyšší spolupráce v oblasti rostlinného genomu.

Jak vidíte z pozice vědy a výzkumu směřování nové společné zemědělské politiky?

Pro mnoho nově zaváděných opatření bude podle mého názoru třeba i rychlý výzkumný vstup. Obecně ale, a je to nyní můj čistě osobní názor, mi vadí, že opatření směřují spíše k podpoře nevyroby než k podpoře výroby v podmínkách, kde je to možné. Zemědělec je významným spoluvytvářcem krajiny, možná tím hlavním. Ale přehnaná ekologizace v době, kdy je potřeba hovořit o soběstačnosti v základních komoditách, je luxusem. Snižují se stavy prasat, snižují se stavy drůbeže a začínáme být závislí i na dovozu těchto tradičních komodit. Zemědělci jsou také velmi zatíženi byrokracií, která je spojena s podáváním žádostí. Začíná to být neúnosné a zemědělci budou podle mého názoru nejvíce kontrolovanými podnikateli v této republice. Nejen při podávání žádostí museli jít do značných podrobností svého podnikání, ale kontroly pomocí družicové techniky odhalí každý detail v působení na půdě. Je pro mě otázka, kde je míra důvěry či nedůvěry k podnikání zemědělských subjektů.

Co považujete za hlavní současné výzvy v oblasti zemědělského výzkumu?

Těch výzev je určitě spousta. Již zmiňovaná ekologizace, která se v praxi projevuje mimo jiné rapidním snižováním počtu disponibilních účinných látek pro ochranu rostlin a je nutné hledat alternativy. Ať už jsou to nechemické způsoby eliminace škodlivých organismů, ale především nové genetické postupy pro tvorbu rezistentních odrůd. Tady doufám, že Evropa konečně bude následovat světový trend a legislativně odblokuje používání nových genomických technik. Velkou výzvou podle mého názoru je i zlepšení půdního prostředí a zvýšení vododržnosti krajiny. SMART zemědělství v širokém slova smyslu je další výzvou. Paradoxně vysoké ceny vstupů v posledním období akcelerovaly nákup a využívání moderní techniky pro preciznější aplikaci hnojiv a přípravků na ochranu rostlin. Jasně jsou výzvy v lesnictví, obnova žírem zlikvidovaných porostů je nejen hospodářsky, ale také výrazně krajinnotvorná výzva. Ale velkou výzvou je také obhájení role zemědělského aplikovaného výzkumu. Některé mediální výstupy z poslední doby zpochybňující výzkumné organizace jsou nebezpečným trendem, který negativně ovlivňuje veřejné mínění. Když jsme na tyto ničím nepodložené články reagovali tiskovou zprávou a pozvali paní redaktorku k návštěvě výzkumných pracovišť, tak zavládl ticho. I to je reakce. Takže výzvou pro akademii je i obhájit roli výzkumu v moderní společnosti. Jsem přesvědčen, že máme dost argumentů a dost kvalitních výsledků, abychom přesvědčili politiku i veřejnost, že kdyby náhodou někoho napadlo krátit prostředky na zemědělský výzkum, byl by to krok zcela špatným směrem. ■